

ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

A MODEL OF ADMINISTRATION FOR SONGHA ADMINISTRATION IN REGION 4

พระทีฆทัสสีมนีวงศ์(วิรัช วสสิริ) จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ สอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ
WiratWasasiri, Chamnong Adivadhanasit, Sa-ard Banchirdrit, and Boonrueng Sriharun

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาตัวแบบที่เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ภาค 4 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 และ 3) เพื่อเสนอตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลพระลูกวัดครู-อาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 จำนวนทั้งสิ้น 450 รูป/คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการสนทนากลุ่มและแนวทางการประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในเขตปกครองสงฆ์ภาค 4 ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคนมีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นการบริหารงานมีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์

2) ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคนมีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงานมุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อและการบริหารองค์กรได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น

3) ศักยภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 การบริหารคนมีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงานการบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงานและการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องโดยมีปัจจัยด้านสาธารณะสงเคราะห์มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ร้อยละ 70.3

ABSTRACT

The objectives of this research were to study: 1) a model of administrative of Sangha region 4 2) To study the factor of Sanghamanagement in Songha Administration in Region 4 and 3) to propose a model of the Executive Committee in

Buddhist Sangha Administration in Region 4 collected the data on a sample of the Buddhist Ecclesiastical Officials, the Ecclesiastical Provincial monk, the Ecclesiastical District, Ecclesiastical Commune-Chief, Teachers in Pariyattidham school total of 450 persons. Tool collects data was depth interviews, group discussion, workshops and guidelines Quantitative data analysis with descriptive statistics to find percentage, mean , standard deviation and the factors that influence the management of Sangha Administration in Region 4 by Multiple Regression Analysis, but Qualitative data using content analysis.

The research found that:

1) The administrative Personnel of Sangha Administration in Region ๔ has demonstrated they could create and develop efficient administrative leadership in Buddhism. The Buddhist Sanghahas issued regulations for governing the Sangha.

2) The effectiveness of Sangha Administration in Region 4 has been determined using the following results. The personnel administration has undertaken assignments rapidly. Regarding administrative tasks, they have been working economically, efficiently and satisfactorily meeting the requirements of their target population. The inculcation of faith in the monasteries and increasing the number of Dharma practitioners has been emphasized as a means to administer the organization.

3) The potential of the Sangha Administration in Region 4 to success administer personnel was demonstrated by their ability to utilize personnel for distinct tasks. They use the appropriate technology to improve their work performance and the administration of the organization and for formulating plans or projects for the continuous development of Buddhist organizations by the factors influencing the management of public housing ministry 70.3

คำสำคัญ

การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของปัญหา

การบริหารงานของคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลักคือการปกครองตามพระธรรมวินัยและใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุนคราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐจึงได้อาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหาในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ (โชติ บดีรัฐ, 2554) โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรในการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์ของประเทศ โดยดำเนินการออกข้อบังคับวางระเบียบออกคำสั่ง มีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย (เฉลิมพลโสมอินทร์, 2546)

วัดเป็นหน่วยงานปกครองและดำเนินกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุด เป็นองค์กรหลักและฐานอันสำคัญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2545) เดิมกษัตริย์อาจแต่งตั้งสังฆราชและสมภารประจำวัดต่างๆ ที่เป็นวัดหลวงในขณะเดียวกันชาวบ้านก็เป็นผู้มีส่วนในการเลือกหรือแต่งตั้งสมภารวัดราษฎร์ที่ตนเป็นผู้สร้างหรือสนับสนุนอยู่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะส่วนหนึ่งเพื่อต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของวัดและควบคุมพฤติกรรมพระสงฆ์ที่ปฏิบัตินอกพระวินัยซึ่งปัจจุบันเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าปัญหาการทำผิดพระวินัยส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536) การบริหารงานของคณะสงฆ์นอกจากจะบริหารคนเงินวัสดุสิ่งของและการจัดการรวมถึงโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ (พระธรรมปริยัติโสภณ, 2548) ยังต้องมีการปกครองคณะสงฆ์ใน ด้านการปกครองการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักในการปกครองคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค 4 ที่ประกอบด้วยจังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ และนครสวรรค์ ซึ่งขอบข่ายงานปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 มีภารกิจที่จะต้องมีการบริหารจัดการให้ได้ตามที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และมหาเถรสมาคมกำหนดไว้ รวมทั้งจะต้องมีการพัฒนาวิธีการหรือรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความพร้อมในส่วนของการจัดการบริหารและการจัดการทันโลกทันเหตุการณ์ก้าวหน้าทันสมัย ไม่ขัดกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ อื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้คณะสงฆ์ในจังหวัดต่างๆ ได้ใช้เป็นแนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสงบ เสมอภาค และเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี สืบไป

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

1. นโยบายของคณะสงฆ์เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ สภาพปัจจุบันปัญหาในการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เป็นอย่างไร
2. แนวทางการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายของคณะสงฆ์เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ สภาพปัจจุบันปัญหาในการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4
3. เพื่อเสนอตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mix Research Method) ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ และนครสวรรค์ มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล พระลูกวัดครู-อาจารย์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 จำนวน 40 รูป

2) กลุ่มตัวอย่างได้แก่คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล พระลูกวัดครู-อาจารย์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) รวม 350 รูป/คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎี ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการบริหารคณะสงฆ์มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List) เพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการปฏิบัติด้านการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 6 ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์เป็นเครื่องมือชนิดแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับจำนวน 42 ข้อดังนี้

4 หมายถึงระดับการปฏิบัติมากที่สุด

3 หมายถึงระดับการปฏิบัติมาก

2 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อย

1 หมายถึงระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการบริหารคณะสงฆ์เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 6 ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์เป็นเครื่องมือแบบสอบถามชนิดปลายเปิด จำนวน 6 ข้อ

1.3 การทดสอบแบบสอบถาม

1) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์ด้านศาสนศาสตร์และด้านบริหารการพัฒนาเพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruence: IOC)

2) การหาค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างกับกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน หลังจากนั้น ทำการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ 0.85

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 เป็นจำนวน 350 ตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามคืนทันทีด้วยตนเอง

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้และผ่านการตรวจสอบแล้วนำมาวิเคราะห์ ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาและอายุ/พรรษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่จำนวน ร้อยละ
ตอนที่ 2 ข้อมูลการปฏิบัติในการปฏิบัติด้านการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในเขตปกครองสงฆ์ภาค 4 ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ(Multiple Regression Analysis)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล พระลูกวัดครู-อาจารย์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 ทุกคน/รูป

2) กลุ่มตัวอย่างได้แก่คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล พระลูกวัดครู-อาจารย์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) รวมทั้งสิ้น 100 รูป/คน ดังนี้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิด ทฤษฎี ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการบริหารคณะสงฆ์มีรายละเอียดดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structural In-depth Interview) จำนวน 1 ฉบับ เพื่อศึกษา (1) แนวนโยบายภาครัฐสภาพปัจจุบัน ปัญหาในการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (2) การจัดการการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) การพิจารณาตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ที่เหมาะสม และ (4) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ให้ประสบความสำเร็จ

2) แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษา (1) แนวนโยบายภาครัฐสภาพปัจจุบัน ปัญหาในการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (2) การจัดการการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) การพิจารณาตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ที่เหมาะสม และ (4) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ให้ประสบ

ความสำเร็จผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มสามารถตอบคำถามได้อย่างอิสระ โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลระดับปฐมภูมิ (Primary Data) ทั้งหมด เพื่อให้ได้รับทราบภาพสะท้อนข้อเท็จจริงตรงตามกรอบแนวคิด

3) แนวทางการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อระดมความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดรูปแบบหรือตัวแบบในการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ในประเด็น 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ในการนี้ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยง หรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ และกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์

2) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Information Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทั้งหมดทำให้ทราบภาพสะท้อนข้อเท็จจริงตามกรอบแนวคิด

3) การเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการการสนทนากลุ่ม ดำเนินการสนทนากลุ่มกับพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบล พระลูกวัดครู-อาจารย์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 โดยข้อคำถามที่ใช้จะเป็นเพียงแนวทางในสนทนากลุ่ม โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทั้งหมดทำให้ทราบภาพสะท้อนข้อเท็จจริงตามกรอบแนวคิด

4) การเก็บข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ที่เหมาะสม โดยมีผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปและนำเสนอตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ที่เหมาะสมต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (FocusGroup) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

4) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

2.5 การสร้างตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 การดำเนินงานดังนี้

1) กำหนดโครงสร้าง องค์ประกอบ ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำมาเรียบเรียงสังเคราะห์ และนำมาใช้ออกแบบองค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบ

2) กำหนดขอบข่ายเนื้อหาสำหรับการพัฒนาการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 โดยการตรวจสอบผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 20 รูป/คน มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

(1) จัดทำร่างตัวแบบการพัฒนาการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค

(2) จัดส่งร่างตัวแบบการพัฒนาการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 20 รูป/คน ตรวจสอบ

(3) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 20 รูป/คน

(4) เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสมและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

1. ด้านการปกครองพบว่า คณะสงฆ์มีการกำกับดูแลและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีความมั่นคงแข็งแรง การออกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะอย่างสันติสุข และการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงามมีการปฏิบัติอยู่ใน

ระดับมาก นอกจากนี้ยังใช้การติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีการแต่งตั้งผู้ปกครองจากผู้ที่มีความรู้เป็นส่วนใหญ่และเน้นผู้ที่ทำงานเป็นหลัก และมีการสัมมนา การอบรมในภาคส่วนต่างๆ

2. ด้านการศาสนศึกษาพบว่า คณะสงฆ์มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูพระผู้สอนให้มีขวัญและกำลังใจ มีการจัดส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาในระดับสูงและการสรรหาและพัฒนาครูผู้สอนนักเรียนและธรรมศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการศึกษาที่แผนกธรรมบาลีและสามัญศึกษาร่วมด้วย แต่พระสงฆ์ก็ยังเข้าถึงระบบการศึกษาน้อยมาก

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์พบว่า คณะสงฆ์มีการจัดตั้งโรงเรียนปริยัติเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่ภิกษุสามเณร การจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังจัดให้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวัฑฒนาที่ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด แจกทุนการศึกษามอบอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียน เป็นต้น

4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพบว่า คณะสงฆ์ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญเช่นวันวิสาขบูชา การแนะนำคำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง และการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณะสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัยจรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี ซึ่งมีการนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยมาช่วย เช่น การเผยแพร่ทางทีวี ซีดี ทางวิทยุ ทางอินเทอร์เน็ต

5. ด้านการสาธารณสุขพบว่า คณะสงฆ์ให้ความสนใจในการจัดสาธารณสุขโภชนาการเช่นน้ำไฟภายในวัด การดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม และการจัดเตรียมที่พักอาศัยสำหรับบรรดาประชาชนโดยทั่วไปแต่ขาดควบคุมการสาธารณสุขการต่างๆ เพราะมีบุคลากรน้อย

6. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์พบว่า คณะสงฆ์มุ่งเน้นในการจัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไป การจัดสร้างศาลาที่พักสำหรับผู้สัญจรไปมา การดำเนินการก่อสร้างประปาชุมชน การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ การจัดกองทุน มูลนิธิ สมาคมสงเคราะห์ช่วยเหลือต่างๆ

ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่าตัวแปร ด้านการปกครองด้านการศาสนศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการสาธารณสุขการและ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์มีอิทธิพลในการทำนายต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคมีคะแนนการทำนายเท่ากับร้อยละ 70.30 ($X^2 = 0.703$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความคลาดเคลื่อนในการทำนายเท่ากับ 0.377

ส่วนที่ 2 ปัจจัยการจัดการการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

1. ด้านการปกครองเน้นการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานกันมากขึ้น ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมกับการนำกฎ ระเบียบ คำสั่งของทางคณะสงฆ์มาใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรมการแก้ปัญหาที่รวดเร็วการแต่งตั้งผู้บริหารมีความสามารถ เพิ่มความรู้ให้กับพระสงฆ์ทุกระดับ ควรมีการปรับปรุงในเรื่อง ระเบียบ ข้อปฏิบัติการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับพระในเขตปกครอง

2. ด้านการศาสนศึกษา จะต้องเน้นการพัฒนาด้านภาษา การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาการเรียนการสอน การวิเคราะห์มากขึ้น

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนในชุมชน จัดทำเป็นแผน มีการกระจายอำนาจ จัดเป็นองค์กรบริหารจัดการอย่างมีอาชีพที่เชื่อมต่อกับหน่วยงานภาครัฐ

4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเน้นการใช้เทคโนโลยีสื่อสารเผยแผ่พระพุทธศาสนา อินเทอร์เน็ตและโลกออนไลน์มีการจัดตั้งองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลเป็นการเฉพาะ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนทางศาสนาให้ทันสมัย

5. ด้านการสาธารณูปการเน้นการจัดวางผังวัดให้เป็นระเบียบแบบแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและการเรียนรู้การกำหนดมาตรการการก่อสร้าง มีแผน มีผัง มีมาตรการการดูแล บำรุงรักษา การขออนุญาตก่อสร้าง เป็นต้น

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ควรมีกิจกรรมในการช่วยเหลือสังคมเชิงรุกมากยิ่งขึ้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน

ส่วนที่ 3 ตัวแบบที่เหมาะสมในการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

1. การบริหารคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในวัด

1) การวางแผนพัฒนาวัดและคณะสงฆ์ เน้น การพัฒนาที่อยู่ในกรอบพระธรรมวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับของคณะสงฆ์ การวางแผนพัฒนาการศึกษา ให้เข้าใจในหลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ การวางแผนพัฒนาให้วัดมีการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษาทั้งในและนอกสถาบันการศึกษา การวางแผนพัฒนาผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา การพัฒนาช่องทางการเผยแผ่ สื่อต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยการวางแผนพัฒนาศาสนสถานที่เกิดประโยชน์สูงสุด การวางผังโครงสร้างของวัด การกำหนดมาตรการการก่อสร้างการบำรุงรักษา และการวางแผนพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพิงของประชาชนในยามยาก และสงเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่นชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติต่างๆ

2) การสื่อสารประชาสัมพันธ์เน้นการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3) การดำเนินการตามแผนเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ของทุกภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและจริงจัง

4) การติดตามประเมินผลเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ของทุกภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและจริงจังที่ทำให้ทราบว่ากิจกรรมมีการบรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ทั้งคน เงิน อุปกรณ์ และวิธีการดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือไม่

5) การปรับปรุงนโยบายและมาตรการการดำเนินงานเน้นการดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหวังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารคณะสงฆ์แบบยึดนโยบายของคณะสงฆ์ตามประกาศมหาเถรสมาคมดังนี้

1) ด้านการปกครองเน้นการควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามซึ่งเป็นหน้าที่ ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

2) ด้านการศาสนศึกษาเน้นการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาจะต้องดำเนินงานให้เต็มความสามารถทั้งนี้เพื่อดำรงไว้แห่งพระศาสนา

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์เน้นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่น

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเน้นการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการเผยแผ่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น

5) ด้านการสาธารณูปการเน้นวางแผนการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุด

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจ และด้านวัตถุ

3. ตัวแบบที่เหมาะสมจากการทำวิจัยตามความคิดเห็นของผู้วิจัย การบริหารแบบผสมผสานเชิงบูรณาการยึดพระธรรมวินัย ดังนี้

1) ด้านการปกครองคณะสงฆ์เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงในเรื่อง ระเบียบ ข้อปฏิบัติตนของสงฆ์ ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดนั้น ๆ ให้เป็นระบบ ระเบียบ เพิ่มการติดต่อสื่อสารให้มากขึ้น

2) ด้านการศาสนศึกษาเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ด้านภาษา การใช้เทคโนโลยีสมัยปัจจุบันและการส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ สามเณรให้มากขึ้น

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์เน้นการจัดการศึกษาร่วมกับชุมชนชนโดยจัดการศึกษาไม่แยกส่วนเฉพาะพระสงฆ์ สามเณร โดยมีผู้แทนสงฆ์เข้าร่วมในคณะกรรมการทุกระดับทางการศึกษา

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเน้นการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

5) ด้านการสาธารณูปการเน้นการกำหนดมาตรการการก่อสร้าง มีแผน มีผัง มีมาตรการการดูแล บำรุงรักษา การขออนุญาตก่อสร้าง

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์เน้นการให้วัดเป็นที่พึ่งพำนักพักพิงทางจิตใจของผู้มีทุกข์ ต้องการให้เห็นวัดเป็นที่สงบเยือกเย็น สะอาดร่มรื่น และมีระเบียบ

อภิปรายผล

1. ด้านการปกครองการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีกฎระเบียบของเถรสมาคมมากขึ้น ได้มีการปรับปรุงในรูปแบบการปกครองแต่ละจังหวัด อำเภอ มีการประชุมระดับจังหวัดเพื่อแก้ไขปรับปรุง ดูแล เพื่อให้ให้เกิดความสามัคคีกันในเขตการปกครอง เพื่อให้มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์ เพื่อให้ทันตามสถานการณ์โลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาอานนท์ อานนโท (2552) ที่กล่าวว่าพระสังฆาธิการมีการประชุมพระภิกษุสามเณรในพื้นที่เขตปกครองเป็น

ประจำและยังมีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำชุมชน มีการติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถดูแลให้คณะสงฆ์ในการปกครองของตนเองนั้นอยู่ในระเบียบได้ทิศทางของการพัฒนาในอนาคต อาจจะต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นชุมชนในทุกระดับที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคณะสงฆ์ในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการนำกฎ ระเบียบ คำสั่งของทางคณะสงฆ์มาใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระรัตนดล นาคสุวณโณ (2551) ที่กล่าวว่า ควรมีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด

2. ด้านการศึกษาในด้านการศาสนาของคณะสงฆ์ในอดีตส่วนใหญ่เราเน้นไปที่การศึกษาทางธรรมบาลี แต่พระสงฆ์ที่เป็นแกนหลักในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกลับมีระดับการศึกษาที่น้อยลง คนเข้ามาบวชน้อยลง การศาสนาในอนาคตจะต้องมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง 4 ภาษา คือ ภาษาบาลี ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาคอมพิวเตอร์ และจะต้องได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กับเทคโนโลยีที่ก้าวไกล ควรมีการบริหารจัดการและสนับสนุนการศึกษาของพระสงฆ์ให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระรัตนดล นาคสุวณโณ (2551) ที่กล่าวว่า ในการศึกษาของคณะสงฆ์ควรมีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบและเมื่อเรียนจบแล้วต้องมั่นใจว่าสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์พบว่า มีการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่อยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุดมีเพียงครั้งหนึ่งที่มีการจัดตั้งโรงเรียนปริยัติเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่ภิกษุสามเณรและการจัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้นนอกจากนี้หน้าที่ของวัดหรือคณะสงฆ์ที่ต้องดำเนินการในกิจกรรมศาสนาสงเคราะห์คือการแจกทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียน การมอบหรือส่งเสริมอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในวัดและวัดกับโรงเรียนยังสามารถเกื้อกูลกันอยู่ได้ในปัจจุบัน แนวทางพัฒนาในอนาคตในด้านการศึกษาสงเคราะห์ อาจต้องกำหนดให้วัดที่อยู่ในชุมชน ใกล้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทางด้านพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้นเพื่อปลูกฝังเยาวชนในด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชุตินา สัจจานันท์ (2548) ที่พบว่าวัดควรเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีบทบาทเป็นแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4. ด้านการเผยแผ่ศาสนาการปฏิบัติของคณะสงฆ์ในด้านภารกิจที่สำคัญมากคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่เยาวชนและประชาชนโดยทั่วไปยังหย่อนยานมาก โดนสงฆ์ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของตนเองให้เกิดความเข้มแข็งได้ แม้ว่าในปัจจุบัน จะมีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารมากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการปรับวิธีการให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ อาจจะต้องมาวิเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรให้คนอ่านพระไตรปิฎกได้ง่ายขึ้น ตำราทางพระพุทธศาสนาที่อ่านได้ง่าย เข้าใจง่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรพันธ์ สุวรรณศรี (2552) ที่พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีส่วนประกอบสำคัญ คือ เนื้อหาที่สอนต้องก่อให้เกิดการวัชระธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ต้องปรับให้เกิดความเหมาะสมกับผู้ฟัง ผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม สร้างบรรยากาศแห่งการเผยแผ่ แนวทางพัฒนาในอนาคตทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อาจจะต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตและโลกออนไลน์มากขึ้น มีองค์กรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งตรงกับ

แนวทางที่ พระมหาสมณธยา ชมพู (2552) ได้เสนอแนวทางว่าการเผยแผ่ศาสนาธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีประสิทธิภาพจะต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการสอนและฝึกอบรม

5. ด้านการสาธารณูปการในด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ขาดการจัดการควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน ในปัจจุบันการจัดการกับสิ่งปลูกสร้างในวัดถือเป็นเรื่องที่อยู่ในขั้นวิกฤติ เพราะแต่ละวัดมีสิ่งปลูกสร้างมากมายแต่ขาดการดูแลรักษา บางวัดต้องปล่อยให้บริเวณวัตรกรุงรัง และนำไปใช้ประโยชน์น้อยมาก สำหรับแนวทางพัฒนาในอนาคตจะต้องมีการกำหนดแผนและการจัดวางผังวัดให้เป็นระเบียบแบบแผนการจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปรับเปลี่ยนสิ่งปลูกสร้างให้เป็นการก่อสร้างสถาบันการศึกษาให้พระภิกษุและสามเณรให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

6. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ถือเป็นกิจกรรมที่คณะสงฆ์ให้ความสงเคราะห์แก่ประชาชน การช่วยเหลือส่วนใหญ่เน้นไปทางด้านชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติต่างๆ หรือผู้ยากไร้ ในส่วนของการพัฒนาในอนาคตจะต้องทำกิจกรรมในการช่วยเหลือสังคมเชิงรุกมากยิ่งขึ้น เป็นศูนย์กลางพัฒนาชนบทให้ความร่วมมือสนับสนุนให้เกิดการรวมพลังแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะในชุมชนที่ตั้งของวัด หรืออาจเป็นแกนหลักหนึ่งให้กับสังคมในการสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อสร้างความสามัคคีในการทำงานร่วมกันทุกวัด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านการปกครอง ควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับเจ้าคณะจังหวัดจนถึงคณะสงฆ์ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน โรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีการบังคับใช้กฎ ระเบียบ คำสั่งของทางคณะสงฆ์ให้เป็นรูปธรรมอย่างเคร่งครัดชัดเจน และการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งทางการปกครองจะต้องเน้นพระสงฆ์ที่มีการศึกษา มีความรู้ ความสามารถมากขึ้น และคณะสงฆ์จะต้องมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาวัดให้ชัดเจน

1.2 ด้านการศาสนศึกษา ควรเน้นการพัฒนาภาษาปฏิบัติทั้งภาษาไทย บาลี อังกฤษ และภาษาคอมพิวเตอร์ ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรบาลีแบบพื้นฐานสำหรับพระสงฆ์บวชใหม่ การใช้ภาษาไทยที่ถูกหลักไวยากรณ์มากขึ้น เน้นการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 และที่สำคัญมากอีกภาษาคือภาษาคอมพิวเตอร์ที่จะเข้ามามีบทบาทในการติดต่อสื่อสารและการจัดการการศึกษานอกจากนี้การศึกษาควรเป็นองค์ประกอบหลักของการได้เลื่อนสมณะศักดิ์หรือตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ร่วมด้วยอย่างจริงจังจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาของพระสงฆ์ให้มากยิ่งขึ้นด้วย

1.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในส่วนนี้เป็นภารกิจที่คณะสงฆ์ต้องให้การสงเคราะห์ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดให้วัดร่วมมือกับโรงเรียนจัดการศึกษาในชุมชนให้ครอบคลุมทุกแห่งเน้นที่จะมีการพัฒนาครูพระสงฆ์ให้ครอบคลุมทุกโรงเรียน และสร้างการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในคณะกรรมการการศึกษาทุกระดับของชุมชน

1.4 ด้านการเผยแผ่ ถือเป็นด้านที่ต้องให้ความสนใจในการพัฒนาเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะหากละเลยด้านนี้การคงอยู่ของพระพุทธศาสนา ดังนั้นจะต้องมีการพัฒนาการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสื่อสารอินเทอร์เน็ตและโลกออนไลน์มาเป็นองค์ประกอบในการเผยแผ่ให้มากขึ้น ซึ่งอาจจะต้องมีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงก็เป็นได้ ซึ่งการสร้างคนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องซึ่งในปัจจุบันเริ่มลดลงเป็นอย่างมาก และที่สำคัญการใช้ภาษาที่หลากหลายจะช่วยให้การเผยแผ่มีผู้รู้จักพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

1.5 ด้านการสาธารณูปการ ในปัจจุบันวัดต่างๆ เกิดปัญหาในด้านนี้มากที่สุดทั้งปัญหาการก่อสร้างและปัญหาการบำรุงรักษา การปลูกสิ่งก่อสร้างที่ไม่คำนึงถึงการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า การปลูกสร้างที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น การปลูกสร้างที่ไม่เป็นระเบียบแบบแผน ขาดความสวยงาม ขาดบุคลากรในการดูแลรักษา ดังนั้น คณะสงฆ์ควรจะมีการกำหนดมาตรการการก่อสร้าง มีแบบแผนหรือแผนผังการก่อสร้าง มีมาตรการการดูแล บำรุงรักษา การขออนุญาตก่อสร้างวัด และที่สำคัญหากต้องการให้วัดสามารถอยู่ได้จะต้องส่งเสริมให้วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

1.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์วัดยังเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นที่พึ่งพิงของชุมชนและประชาชนไม่เสื่อมคลาย เมื่อยามใดประชาชนเกิดตกทุกข์ได้ยากวัดจะเป็นแกนหลักให้กับสังคมในการสงเคราะห์นั้นๆ ไม่ว่าจะเกิดอัคคีภัย ภัยพิบัติ อุทกภัยหรือปัญหาใดๆ ก็ตาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้วัดจะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันให้มากขึ้นระหว่างคณะสงฆ์กับชาวบ้าน ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น ที่สำคัญวัดจะต้องกลับมาเป็นศูนย์กลางพัฒนาชุมชนบทเหมือนกับอดีตที่ผ่านมา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ด้านการปกครองพระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแลปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดให้เหมาะสมไม่เคร่งครัดเกินไปหรือหย่อนยานเกินไปการปกครองเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและภิกษุสามเณรถ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมในปัจจุบันเป็นบรรทัดฐานเพื่อให้เกิดความสมดุลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสมณะการให้ความเคารพกันตามลำดับความอาวุโส

2.2 ด้านการศาสนศึกษาคณะสงฆ์ควรดำเนินงานอบรมความรู้ให้แก่พุทธศาสนิกชน คณะสงฆ์ควรจัดให้มีครูพระเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ได้อย่างต่อเนื่องสำหรับอบรมเยาวชนจะได้ซึมซับรับธรรมเป็นหลักการใช้ชีวิตควรจัดสถานที่ของวัดเพื่อเป็นที่สำหรับเป็นค่ายพุทธบุตรอบรมเยาวชนและสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์คณะสงฆ์ควรให้การสนับสนุนการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานที่ศึกษานั้นๆทางคณะสงฆ์ควรจัดหาและส่งไปฝึกอบรมเสริมความรู้เพื่อที่จะได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการสอนให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสในการแสดงความสามารถตามสติปัญญาในด้านต่างๆเช่นอบรมเยาวชนฯ

2.4 ด้านการเผยแผ่คณะสงฆ์ควรสั่งให้แต่ละวัดหมั่นทำกิจวัตรของสงฆ์ให้ครบถ้วนเช่นการสวดมนต์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็นส่งเสริมให้มีการออกไปเผยแผ่ธรรมตามสถานที่ต่างๆสถานศึกษาหรือในสถานที่ราชการเพื่ออบรมความรู้คุณแก่ทุกคนที่สนใจเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในตัวสำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน

2.5 ด้านการสาธารณูปการผู้ปกครองทุกวัดควรมีการวางแผนในการซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุและการก่อสร้างเสนาสนะโดยการจัดหางบประมาณบำรุงวัดการจัดการทอดกฐินการ

ทอดผ้าป่าเพื่อการบำรุงวัดคณะสงฆ์ควรจะมีการประชุมวางแผนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการจัดสรรงบประมาณของตนเองที่มีอยู่ให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุดในเรื่องการดูแลและการบำรุงรักษาอาคารเสนาสนะของวัดรวมทั้งการก่อสร้างเพื่อเติมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์น่าอยู่อาศัย

2.6 ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์พระภิกษุสงฆ์ควรมีบทบาทในการส่งเสริมด้วยการปลูกจิตสำนึกให้เข้าถึงชุมชนสร้างความเข้าใจอันดีต่อการสื่อสารธรรมเข้าสู่ชุมชนการส่งเสริมศีลธรรมซึ่งควรจะต้องเป้าหมายไว้ให้ชุมชนชนปลอดอบายมุขด้วยอุบายดำเนินการในการป้องกันยาเสพติดให้โทษเพื่อเป็นการป้องกันภัยจากอบายมุขทุกอย่างสู่ลูกหลานและคณะสงฆ์เป็นการป้องกันการเสื่อมเสียชื่อเสียงของหมู่คณะด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การพัฒนาสังคม โดยเฉพาะสังคมในพระพุทธศาสนา ประกอบกับกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ชี้ให้เห็นว่าควรจะมีการวิจัยและพัฒนาบทบาทของคณะสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับปฏิบัติ

3.2 ศิลปะและวัฒนธรรมของสมบัติของชาติที่ฝังลึกในวิถีปฏิบัติ คณะสงฆ์พึงให้ความสนใจและรักษา ส่งเสริมให้อยู่คู่กับสังคมไทย ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยถึงรูปแบบที่เหมาะสมของคณะสงฆ์ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.3 ควรวิจัยและพัฒนาเปรียบเทียบการจัดการสิ่งแวดล้อมและศาสนสถานในวัดของพระสงฆ์ฆาติการในระดับต่างๆ

บรรณานุกรม

เฉลิมพลโสมอินทร์. (2546). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย.**

กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.

ชุตินา สัจจามันท์. (2548). **รูปแบบ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการบูรณาการการศาสนากับ**

การศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีการจัดการศึกษาตามอรัยาศัย. กรุงเทพฯ:

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ.

โชติบดีรัฐ. (2554). **การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อ**

ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสน

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัดปทุมธานี.

นิธิเอียวศรีวงศ์. (2536). **มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางของสังคมไทย.** กรุงเทพฯ:

มูลนิธิภูมิปัญญา.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์คงคปญโญ). (2545). **การคณะสงฆ์และการศาสนา.** กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมาภรณ์. (2551). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์

มหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปริยัติโสภณ. (2548). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์แนวพุทธ.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- พระมหาสนธยา ชมพู่. (2552). **ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษา วัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง.**วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.
- พระมหาอานนท์อานนโท (นรมาตร์). (2552). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักกติกุอธิปไตยธรรม 7.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).**พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชเล่มที่12.**
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรพันธ์สุวรรณศรีทรงคุณจันทจรพระสุทธิสารโสภณ. (2552).**การสร้างความสุขในสังคม: การศึกษาแนวทางการบูรณาการกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาในภาคอีสาน.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.